

İnsan Hakları Yasası'nın 50. Yılı

Güney DİNÇ Hukukçu

Türkiye'de 1954 yılında televizyon yoktu. Eğer olsa idi, o dönemi yaşayanlar, Demokrat Parti çoğunluğundaki Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ev ödevlerini yetiştirmek için nasıl yoğun bir yasama çalışmasına girdiğini yakından izleyebilirlerdi. Tıpkı günümüzde olduğu gibi...

1954 yılının ilk üç ayında çıkarılan yasaların adlarını ve konularını sıralamak bile, Demokrat Parti iktidarının ekonomik ve siyasal yönelişlerini ortaya koymaya yeterliydi. 18 Ocak günü, Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası ile başlayan süreçte, Köy Enstitülerini kapatan, liman inşaatlarını özel girişimcilere yönlendiren, **Atatürk Orman Çiftliği'nin bir bölümünün satışını öngören**, basın suçlarını çoğaltıp cezalarını ağırlaştıran, orman suçlarını affeden yasalar birbirini izledi. Türk Parasını Koruma Yasası, Maden Yasası, Petrol Yasası kabul edildi. Türkiye'nin NATO'ya girişi ile Marşal Planı'nın onaylanması, aynı gün çıkarılan yasalarla gerçekleşti. Yalnız 10 Mart 1954 günü, 25'i uluslararası sözleşmelerin onaylanması olmak üzere 36 yasa TBMM'den geçti. ABD ile ekonomik işbirliği anlaşmaları, ikili anlaşmalar, BM Dünya Sağlık Örgütü, BM UNESCO Teknik Yardım Bürosu, Milletlerarası Çalışma Teşkilatı Statüsü, Uluslararası Adalet Divanı Yargı Yetkisi'nin benimsenmesi onaylanan sözleşmelerden bazıları.

Demokrat Parti iktidarı, akla karanın örtüştüğü yasalarla bir yandan demokratik hak ve özgürlükleri daraltırken öte yandan Batı'ya yöneliş görüntüsü altında

Türkiye'nin işgücünü, yeraltı ve yerüstü kaynaklarını uluslararası tekelere sunuyordu. 10 Aralık 1954 günü TBMM'den geçen uluslararası belgelerden birisi de 6366 sayılı yasayla onaylanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ydi. **Elli yıl önce 18 Mayıs 1954'te onay bildiriminin Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne verilmesiyle birlikte, Türkiye de bu uluslararası sürece katılmış oluyordu.**

Halkımızın AIHS'nin getirdiği yeniliklerden yararlanabilmesi için, öncelikle içeriğinin tüm yurttaşlarca bilinip tartışılması, sonuçlarının günlük yaşama yansıtılması gerekiyordu. Oysa 1949 yılında Avrupa Konseyi'ne katılım gerekçelerimizin kamuoyuna yeterince anlatılmayışi gibi, 20. yüzyılın en önemli hukuk belgeleri arasında bulunan AIHS de, kimsenin ilgilenmediği bir yasa ile sessizce yürürlüğe konuldu.

Hangi dürtülerin etkisiyle olursa olsun, sözleşmeyi onayladığı için Demokrat Parti iktidarını eleştirecek değiliz. Sonuçta onlar, sözleşmeyi yasalastırıp Türkiye'nin önüne koymakla iyi bir iş yaptılar.

İlgisizlik, yalnız iktidardan gelmiyordu. Anımsanacağı gibi, 1954-1960 yılları arası, demokratik hak ve özgürlükler üzerindeki tartışmaların doruklaştığı bir dönemdi. Basın özgürlüğü, üniversite özerkliği, sendikal haklar, baskı altına alınmak istendiği için gündemden inmeyen konulardı.

Düşüncelerin açıklanmasından kaynaklanan siyasal içerikli davalar birbirini izliyordu. Böyle bir ortamda, basın, üniversiteler, hukukçular, siyasal partiler, ellerinin altındaki

AIHS'nin yürürlükteki bir yasa olduğunun ayırdına varamadılar. Anlaşıyor ki, konuya kuramsal açıdan yaklaşan birkaç bilim adamının dışında hemen hiç kimse sözleşmeye ilgi göstermedi. Onların yayınları da, birbirleriyle mektuplaşır gibi cılız ve etkisiz kaldı.

AIHS de, öteki tüm yasalar gibi aynı süreçlerden geçerek uygulanması zorunlu bir hukuk kuralı olmuştu. Ancak kimsenin bu yasaı uygulamak ya da uygulamak gibi bir sorunu yoktu. Sanki yasa kitaplarının sıralandığı tozlu raflar arasına sıkıştırılan vazo içerisindeki göstermelik bir çiçek demeti gibi duruyordu.

Bize insan haklarının önemini anımsatan olay, 12 Eylül 1980 darbesi oldu. Anayasanın rafa kaldırıldığı, siyasal partilerle birlikte toplumsal örgütlerin kapatıldığı ülkemizde, demokratik istemlerin dayandırılacağı yürürlükteki tek hukuksal belge, AIHS'ydı. Ancak önce sözleşmeyi tanıtmak gerekiyordu topluma. Bu da özümsemesi zaman alacak çok geciktirilmiş bir işti.

Sonuç: Türkiye'nin insan hakları karnesindeki başarısızlığının nedeni, yılların biriktirdiği ilgisizlik olsa gerek. Sorumluluğun tümünü yöneticilere yüklemek, işin kolayına kaçmaktır. Okuma yazma bilen her kişi, insan haklarının çiğnenmesinden sorumlu olduğunun bilincine varmalıdır. Neden mi? Bireylerin etkili katılımı sağlanmadan insan hakları korunup geliştirilemiyor. Böyle ülkelerde toplumsal dinginlik ile birlikte bireysel mutluluğu yakalamak kolay olmuyor. Çağımızın en büyük çelişkisi ise silah gücüyle egemenliklerini sürdüren uluslarüstü çetelerin, kan ve ateş saçan saldırganlıklarına insan haklarını gerekeç göstermeleridir.